

حضور در فهرست جهانی یونسکو چه فایده‌ای دارد؟

ضوابط ثبت یک اثر در میراث جهانی یونسکو به این شکل است که کشورهای متقاضی، فهرستی از آثار پیشنهادی خود را ارائه می‌دهند. آثاری که باید دست کم دارای یکی از ده معیار مدنظر یونسکو باشد. مثلاً «شان دهنده یک شاهکار از نبوغ و خلاقیت انسانی باشد» یا «گواهی بی همتا یا دست کم استثنایی بر یک سنت فرهنگی یا تمدن زنده یا از میان رفته باشد». در مرحله بعد، کارشناسان این سازمان به ارزیابی موارد پیشنهادی می پردازند و طی جلسه ای که یک بار در سال تشکیل می شود، ارزیابی ها را بررسی و براساس آن، درباره ثبت کردن یا نکردن یک اثر، تصمیم می گیرند.

با ثبت یک اثر در فهرست میراث جهانی یونسکو، توجه و حمایت‌های جهانی به سوی اثر ثبت شده معطوف می‌شود. آثاری که در این فهرست قرار می‌گیرند، بر اساس کنوانسیون حفاظت از میراث جهانی، متعلق به تمام انسان‌های زمین، فارغ از نژاد، مذهب و ملیت خاص محسوب می‌شوند و دولت‌ها موظف به حفظ و نگهداری این آثار هستند. بر پایه این کنوانسیون، کشورهای عضو یونسکو می‌توانند آثار تاریخی، طبیعی و فرهنگی کشور خود را نامزد ثبت به‌عنوان میراث جهانی کنند. حفاظت از این آثار پس از ثبت در کین باقی‌ماندن در حیطه حاکمیت کشور مربوط، به عهده تمام کشورهای عضو خواهد بود.

میراث ما و مدعی های دیگر!

بد نیست بدانید در چند دهه اخیر، چالش‌هایی بر سر مالکیت برخی میراث معنوی میان ما و کشورهای دیگر در گرفته‌است. به‌طور ویژه از وقتی که سازمان جهانی یونسکو تصمیم گرفت میراث معنوی را هم در فهرست جهانی خود قرار دهد، یعنی سال ۲۰۰۶ میلادی و این چالش تا جایی پیش‌رفت که تعدادی از این آثار و شخصیت‌ها، به‌عنوان میراث مشترک به ثبت رسید و حتی برخی کشورها توانستند آن‌ها را به نام خود ثبت کنند. با هم مروری فهرست وار داریم بر برخی از مهم ترین این آثار و چهره‌ها.

کدام میراث معنوی؟	چه کشوری به‌جز ایران مدعی است؟	وضعیت ثبت در یونسکو؟	توضیح
چوگان	جمهوری آذربایجان	ثبت‌شده به نام آذربایجان	براساس اسناد و شواهد، بیش از سه هزار سال پیش در ایران، بازی چوگان توسط پادشاهان و بزرگان این سرزمین برگزار می‌شده است. داریوش کبیر در تخت جمشید، بازی چوگان را بر گزار می کرده و میدان نقش جهان در اصفهان برای برگزاری بازی چوگان در پیشگاه شاهان صفوی طراحی شده است. در آثار شاعران بزرگی همچون فردوسی و رودکی، به رواج این بازی در ایران بارها اشاره شده است.
قهوه‌خانه	ترکیه	درخواست ثبت توسط ترکیه	اولین قهوه‌خانه‌ها در ایران در دوره صفویه و در زمان شاه طهماسب در شهر قزوین تأسیس شدند و در زمان شاه عباس اول، در شهر اصفهان گسترش یافتند.
نان لواش	ارمنستان	ثبت‌شده به نام ارمنستان	نان لواش با نام کُواش، لواش و کُباش در بیشتر نقاط ایران شهرت دارد و پخته می‌شود و از نان‌های سنتی کهن ایرانیان است. بنا بر منابع اطلاعات کتبی، دست کم ۸۰۰ سال از رواج و شهرت این خوراک در ایران می‌گذرد.
موسیقی عاشیق‌لار	جمهوری آذربایجان	ثبت‌شده به نام آذربایجان	این موسیقی در زمان شاه اسماعیل صفوی در ایران بنیان نهاده شد.
بادگیر	امارات متحده عربی	دو کشور در حال تلاش برای ثبت	
شب یلدا	جمهوری آذربایجان	در حال تلاش برای ثبت	یکی از آیین‌های باستانی و ملی ایران با قدمتی چندهزار ساله است.

به این دلیل که خوانندگان موسیقی بخشی‌های خراسان شمالی به زبان ترکی تکلم می‌کردند، کشور جمهوری آذربایجان قصد ثبت موسیقی مقامی خراسان را داشت؛ که در پی دریافت نامه‌ای از یونسکو، ایران مدارک مورد نیاز را آماده کرد و آن را به ثبت رساند.

کدام شخصیت؟	مدعی‌ها یا کشور ثبت شده!
مولوی؛ شاعر پارسی‌گو	ترکیه
ملانصرالدین؛ شخصیت محبوب و بدله‌گوی قصه‌ها	ترک‌ها، عرب‌ها، افغانی‌ها، قفقاز‌ها، هندی‌ها، پاکستانی‌ها و بوسنیایی‌ها
ابن سینا؛ پزشک و دانشمند	ترکیه، ازبکستان
شهرزاد قصه‌گو؛ راوی داستان‌های هزار و یک‌شب	عرب‌ها
فردوسی؛ شاعر حماسه‌سرا	افغانستان
فارابی؛ فیلسوف نامدار	قزاقستان، ترکیه
نظامی‌گنجوی؛ شاعر و داستان‌سرا	آذربایجان
عمر خیام؛ منجم و رباعی‌سرا	عرب‌ها
ابوریحان بیرونی؛ دانشمند	ترکیه
بیهقی؛ مورخ	افغانستان
پوریای ولی؛ پهلوان	افغانستان

معرفی آثار تاریخی و معنوی ثبت‌شده ایران در فهرست جهانی یونسکو

میراث جاودانه ایرانی در فهرست جهانی

یونسکو قرار بگیرد، چه مزایایی دارد؟ این سازمان، وظیفه‌اش در برابر این میراث چیست؟ چه آثار مادی و معنوی، با چه شرایطی توانسته‌اند به فهرست ایرانی این سازمان اضافه شوند؟ حواشی و کشمکش‌های ایران با دیگر کشورها بر سر مالکیت کدام آثار تاریخی، فرهنگی و معنوی است و تا به حال چه نتیجه‌ای داشته‌است؟ پاسخ به این سوالات و مرور برخی آثار تاریخی و معنوی کشورمان را در پرونده امروز «زندگی‌سلام» بخوانید.

کدام آثار تاریخی، فرهنگی و معنویِ ایران، ثبتِ میراث جهانی یونسکو شدند؟

برخی آثار، جزو «میراث ملموس» هستند؛ مثل آثار و اماکن تاریخی یا طبیعی و برخی هم جزو «میراث ناملموس یا معنوی» مثل رسم و رسوم، هنر، آداب خاص و متفاوت و مفاهیمی از این دست. با هم، نگاهی داریم بر تعدادی از آثار تاریخی و معنوی ثبت‌شده ایران در فهرست جهانی یونسکو.

	* شهر تاریخی یزد، به عنوان نخستین شهر تاریخی ایران و بیست‌ودومین اثر تاریخی کشور، در فهرست میراث جهانی یونسکو به ثبت رسیده است. پس از گذشت ۹ سال از قرار گرفتن پرونده این شهر تاریخی در فهرست میراث موقت جهانی، چند ماه قبل، در تیرماه ۹۶ «شهر تاریخی یزد» به عنوان یکی از نخستین شهرهای خشتی دنیا، طی چهل و یکمین اجلاس کمیته میراث جهانی یونسکو، به ثبت رسید.
--	--

	* شهر سوخته سیستان؛ شهر سوخته ۲۲۰۰ سال قبل از میلاد پایه‌گذاری شده‌است و در ۵۶ کیلومتری زابل قرار دارد؛ البته سند یا کتیبه‌ای که نام واقعی این شهر را مشخص کند هنوز به دست نیامده و به‌دلیل آتش‌سوزی در دو دوره زمانی بین سال‌های ۳۲۰۰ تا ۲۷۵۰ قبل از میلاد «شهر سوخته» نامیده می‌شود. غیر از قدمت زیاد، آن‌چه به اهمیت این شهر می‌افزاید این است که شهر سوخته با توجه به شواهد به‌دست آمده یکی از پیشرفته‌ترین شهرهای دنیا بوده‌است؛ معرق کاری، آهنگری، حصیربافی، جواهرسازی، سنگ‌تراشی، صنعت نساجی، سیستم آبرسانی و فاضلاب منظم مواردی است که سیستم شهرنشینی مدنی را در این شهر قدیمی به خوبی نشان می‌دهد.
--	--

	* دانش ساخت لنج؛ دانش ساخت نوعی قایق ایرانی است که توسط مردم جنوب ایران و ساکنان خلیج فارس برای سفرهای دریایی، تجارت، ماهیگیری و غواصی مروراید استفاده می‌شود. این نوع قایق، به‌طور سنتی با استفاده از دست و چوب ساخته می‌شود. دریانوردان، این لنج‌ها را با توجه به موقعیت خورشید و ماه و ستاره و با استفاده از فرمولی خاص برای محاسبه عرض و طول جغرافیایی و همچنین عمق آب و پیش‌بینی‌های آب و هواشناسی می‌سازند. ساخت لنج دارای موسیقی خاصی است که توسط ملوانان و قایق‌رانان در حال کار کردن خوانده می‌شود. بندرعباس، بندرلنگه، جاسک و بندر گناوه از مهم‌ترین جایگاه‌های ساخت لنج در ایران به شمار می‌آیند.
--	---

	دیگر میراث... ؛ به غیر از این‌ها تخت سلیمان آذربایجان غربی، بم و چشم‌انداز تاریخی آن در کرمان، پاسارگاد در فارس، گنبد سلطانیه در زنجان، بیستون در کرمانشاه، مجموعه قره کیسای آذربایجان، سازه‌های تاریخی آبی شوشتر، بقعه شیخ صفی‌الدین اردبیل، ۹ باغ ایرانی؛ اکبریة بیرجند، فین کاشان، شاهزاده ماهان، ارم شیراز، عباس‌آباد بهشهر، چهلستون اصفهان، دولت‌آباد یزد، پاسارگاد شیراز، پهلوان‌پور یزد، گنبد قابوس در استان گلستان، مسجد جامع اصفهان، محوطه باستانی شوش، فئات‌های ایران و کویر لوت مکان‌های ثبت شده در فهرست جهانی این سازمان است و قالی فارس، قالی کاشان، ورزش زورخانه‌ای، تعزیه و نقالی ایرانی هم از دیگر میراث معنوی ایرانی ثبت شده در میراث جهانی یونسکو است. هم اکنون هم ۴۹ اثر دیگر در فهرست پیشنهادات ایران برای ثبت جهانی است. مکان‌هایی از جمله: نقش رستم، نقش رجب، طاق بستان، دماوند، شهر تاریخی ماسوله، چشم‌انداز فرهنگی الموت، پارک ملی گلستان، منطقه حفاظت شده ارسباران، کوه سبلان، هگمتانه، مسجد کبود و ...
--	--

	* چغازنبیل؛ این نیایشگاه حدود ۱۲۵۰ سال قبل از میلاد، توسط پادشاه بزرگ ایلام باستان و برای ستایش ایزد «ایشوشیناک»، نگهبان شهر شوش، ساخته شده‌است. چغازنبیل در ۴۵ کیلومتری جنوب «شوش» در نزدیکی منطقه باستانی «هفت‌تپه» واقع شده که از جاده شوش به اهواز قابل دسترسی است. این بنای بی‌نظیر غیر از هزاران آجر پخته‌شده و کتیبه‌دار با اجرهای لعاب‌دار، اندودهای گچی، تزیینات شیشه‌ای و گل میخ‌های سفالین طراحی شده‌است.
--	---

	* بازار تبریز؛ بازار تبریز از بزرگ‌ترین و مهم‌ترین بازارهای سرپوشیده در ایران و قاره آسیاست و با مساحتی حدود یک کیلومتر مربع، بزرگ‌ترین بازار سرپوشیده جهان به شمار می‌رود. این بازار در سال ۱۱۹۳ هجری قمری بر اثر زلزله با خاک یکسان شد اما طولی نکشید که معماری زبردست آن را بازسازی کردند؛ درواقع بازار کنونی مربوط به اواخر حکومت زندیه و عصر قاجار است. این بازار با داشتن حدود ۵۵۰۰ باب حجره، مغازه و فروشگاه، ۴۰ گونه شغل، ۳۵ باب سرا، ۲۵ باب تیمچه، ۳۰ باب مسجد، ۲۰ باب راسته و راسته‌بازار، ۱۱ باب دالان، پنج باب حمام و ۱۲ باب مدرسه، به‌عنوان اصلی‌ترین مرکز داد و ستد مردم تبریز و ایران شناخته می‌شده‌است.
--	--

	* قالی‌شویان مشهد اردهال؛ مراسم «قالی‌شویان» تنها مراسم مذهبی در ایران است که به تقویم شمسی برگزار می‌شود. این مراسم در شهر «اردهال» کاشان در نزدیک‌ترین جمعه به یازدهم مهرماه در سالروز شهادت «علی بن محمد باقر(ع)» برگزار می‌شود. نحوه برگزاری این گونه است که جوانان شهر «فین» کاشان، یکی از قالی‌های امامزاده، به عنوان قرشی که پیکر امامزاده را در آن پیچیده بوده‌اند، بر دوش می‌گیرند و آن‌را به سوی چشمه می‌برند. به دنبال این دسته، گروهی دیگر که هر یک چوب دستی بلندی در دست دارند، حرکت می‌کنند و با تکان دادن چوب دستی در هوا به نبردی نمادین با قاتل امامزاده می‌پردازند. قالی‌راکنار چشمه بر زمین می‌گذارند و آب چشمه را به نشانه غسل دادن امامزاده بر آن می‌ریزند و سپس آن‌را با شور و هیجان به سوی بنا بازی می‌گردانند.
--	---

	* میدان نقش جهان؛ این میدان در زمان حکومت شاه عباس اول و به فرمان او در محل باغ «نقش جهان»، که مربوط به دوره حکومت سلاجقه در اصفهان بوده، بنا شده است. در چهار طرف میدان، چهار عنصر معماری ارزشمند شامل مسجد تاریخی امام، مسجد شیخ لطف ...، کاخ عالی‌قاپو و سر در قصیره هم به دستور شاه ساخته شده است که هر یک در نوع خود شاهکاری بی‌بدیل است. این میدان در طول حیات خود کاربری‌های متنوعی داشته‌است؛ کاربرد سیاسی به لحاظ استقرار کاخ سلطنتی (مراسم تشریفاتی و رژه‌های نظامی)، مذهبی به لحاظ استقرار دو مسجد؛ تجاری به لحاظ وجود دکان‌ها و کاربرد تفریحی شامل آتش‌بازی، چوگان‌بازی، جشن‌ها و اعیاد ملی، خیمه شب‌بازی، نقالی و بندبازی.
--	--